

ment ordenats / que Déus ne sia molt honrats / e mant home ne sia salvats; / e tot lo món, / en lonc e ample e en *pregon*, / n'aja aon» ('en rebi profit, n'obtingui abundor'), *Lo Concili*, v. 13 (NCL. III, 113); «per la qual calitat humida e freda crexen los cossos elementats, en quantitat de ample e de *pregon*», *Merrav.* (NCL. II, 24); «dix-li: —¿Estàs molt *pregon* en infern? — Respòs que pus *pregon* que no és la terra dejús lo cel», StVicentF (*Quar.*, 283.155); «doncs, no t'inflames / per lurs pintures / --- / ni-n faces déus / com los juheus / --- / tu no adores / ses alcandores / --- / ni t'acumules / idolatries / per frasqueries / de quantes són, / ni pel *pregon* / ni pel defora», JRoig (*Spill*, 10062).

Sembla haver passat algun cop localment i secundària, a la flexió del tipus amb una sola terminació per a femení i masculí (per analogia d'adjectius importants tals com *fort*, *frèvol*, *jove*, *dolç*, *verd*, que llavors eren encara monoptòtics però ja es tornaven en gran part díptots): *AlcM* cita *pregont cosa* en *Contempl.* de Llull, i *Coma Pregon* comellar a Alaró. En la toponímia pirinenca es conserva encara l'antiga forma etimològica *preon* sense la -g-: *Plana Praóna*, gran cim planer damunt el Pago de Durro (1962) i més baix que l'immediata *Plana Noquíl*, Vall de Boí; *Coll Prəon* i *Lo Fené Prəon*, V. d'Àneu (damunt Isavare, 1959); *Coma Preona*, bosc. ross. (RLR xxix, 58).

En temps de l'hegemonia catalana en les mars del Migdia d'Europa, el mot català es difongué vastament en denominacions marines, fins bastant lluny del nostre domini, fins a les costes del Cantàbric (evolució en desacord amb la fonètica asturiana): «*mar pregona* 'alta mar', *agua pregona*: el agua del mar cuando viene revuelta, en la costa, con algas y otras plantas marinas; con el nombre de *Canal de la Pregona* es conocida una depresión en el fondo del mar, cerca de la Costa Cantábrica, que llega hasta 5.000 metros de profundidad» (Vigón, *Vocabulario de Colunga*, s. v.). En alguns parlars mossàrabs, en lloc de la reducció a *fondo* que hem raonat més amunt, degué conservar-se una forma més semblant a la del català antic, com sigui que *Sa Pregonda* és el nom d'una platja de Menorca (terme des Mercadal), on la conservació de -nd- testimonia inequívocament el mossarabisme. *Pregonesa* [-ea, Llull; «la *pregonea* sens fons del ingrát coratge de dons que peixen», JoMartorell (Ag. II, 164)]; *pregontat*; *apregonar*.

Per via erudita es transmeté aquest adjectiu en la forma *profund*, o en formes intermèdies (semblants al *parfont*, *-onde*, del francès antic): «certes, tu no auràs perdó, ans entraràs en la *perfonda* càrcer hon no exiràs jamés --- en la *perfonda* càrcer hon nuyl temps ---», Desclot (§ 63, NCL. II, 182.4, 182.6; parlant d'una mena d'almogàvers castellans: «golfins són castelans e galegos e gens de la *perfonda* Espanya», id. (79, NCL. III, 64.1, i cf. nota); «*convertam in profundum maris* --- yo convertiré lo peccador en lo *profon* de la mar ---», StVicentF (*Serm.* I, 271.13); *profunde*, *-da* (amb variants *profundo*, de cap manera castellanisme, com diu *AlcM*) i *profund* apareix ja en textos valen-

cians de fi S. xv (*AlcM*); *profunda* 'narració, detinguda i plena, d'uns fets' men.: «amics meus, plens de vida, el conegueren molt bé a mestre Antoni Sales, un arader des Mitjorn Gran: i ell mateix contava sa *profunda* des fet», Camps Merc. (*Folkl. Men.* II, 55).

Parfonda adj. f., potser s'ha de mirar com a francèsisme en Reixac, *Questa*: «si él èntre an l'ayga, él no vèu que-n puxa ascapar sens gran peril, car ela és nègra e *parfonda* trop durament» (108.35), car l'original francès porta aquí també *profonde*; però el verb derivat *perfondar* 'enfonsar-se' és sense correspondència en l'original francès: «ten gran tempestat que a él semblà que la nau degués *perfondar*» (81.15); és possible, doncs, que sigui mossarabisme mallorquí, majorment havent-hi avui *perfonar* (forma mossàrab, catalanitzada a la manera d'*afonar*) en el parlar de Lluçmajor (on el mossarabisme abunda peculiarment): «se va *perfonà* 'va enfonsar-se' (no vaig pendre nota de si es referia a la mar o a un camí), Lluçmajor, 1964.

Profunditat [BMetge; *prefunditat*, Llull]; *profundació*, *-ament* m.; l'adverbi *profundament* ja en Bernat Metge; *profundar*; *profundina*; *profunditzar* [-isar, Belvitges]; *profunditzador*; *aprofundir*; *aprofundiment* [tots dos DFa., però no encara DOrt.]. + *Rerefons* [s'ha usat en el nostre temps i encara que no figuri en el DFa. ni *AlcM* sembla creació legítima que pot reemplaçar l'angl. *background*, fr. *arrière-fonds*, cast. *trasfondo*].

¹ Des de la idea de 'fons de la terra arable' pren també el ll. *fundus* el sentit de 'conjunt de camps cultivables' amb el qual s'usà molt en Dret romà; d'ací, després, 'béns' i en fi 'quantitat pecuniària' amb el qual també s'usa *fons* en català [Lacavalleria, etc.]. Com a nom de la idea de 'predi' es va usar algun cop en dret català *fundus* o *fundo*, com a llatinisme, algun cop es va calcar per mitjà de *fons* o de *fonament*. Rar tot això en català. Només en tinc a mà testimonis en bearnès antic, en docs. de 1243: «si --- no és sufficient pagui l'ostau ab tot lo *fondament*», «l'ostau ab tot lo sou *fons* sie thien-cut de pagar; e si lo *fons* no pot pagar, que pagui tote la biele ont serà bessu», «no avent *fons* en la besiau», *Cartulari* d'Ossau, 44.14, 48.30, 50.15.

² «L'acqua --- de l'onde bige / --- / in la palude va c' ha nome Stige / questo tristo ruscel, quand'è disceso / al piè delle maligne piagge gríge», *Inf.* VII, 108. Fugint del difícil *bige* i de la impossibilitat de trobar rima catalana amb *Stige*, va invertir l'ordre dels mots en el primer vers posant *onda* al final, i qualificà de *fonda* la platja de la llacuna Stix perquè és on anava a davallar (*disceso*) el *ruscello* o 'riuert'. — ³ *AlcM* vol inadmissiblement confondre-hi un cas de la grafia *fundo* en el vallespirenc recent Mn. Caseponce, la qual és clar que significa *fondo* pronunciat amb pronúncia rossellonesa, i és un cas de l'extensió recent del cat. modern *fondo*. I és que hi ha hagut per part d'En Moll, com de quasi tothom, un prejudici tan absolut i tan cec contra la influència del mossàrab en el vocabulari de València i les Illes (no diguem ja en el català general!)